

A photograph of a large, two-story brick building with a red-tiled roof. The building features blue accents on the gable end and around the windows. It is situated in a green field with bare trees in the foreground. The sky is overcast.

BEELDKWALITEITSPLAN VOORMALIG JOODS WERKDORP NIEUWESLUIS

Beeldkwaliteitsplan voormalig joods werkdorp Nieuwesluis

Oorspronkelijk document februari 2008, verantwoording ruimtelijke kwaliteit

Geactualiseerde versie 29 juli 2019, schetsontwerp en landschappelijke inpassing

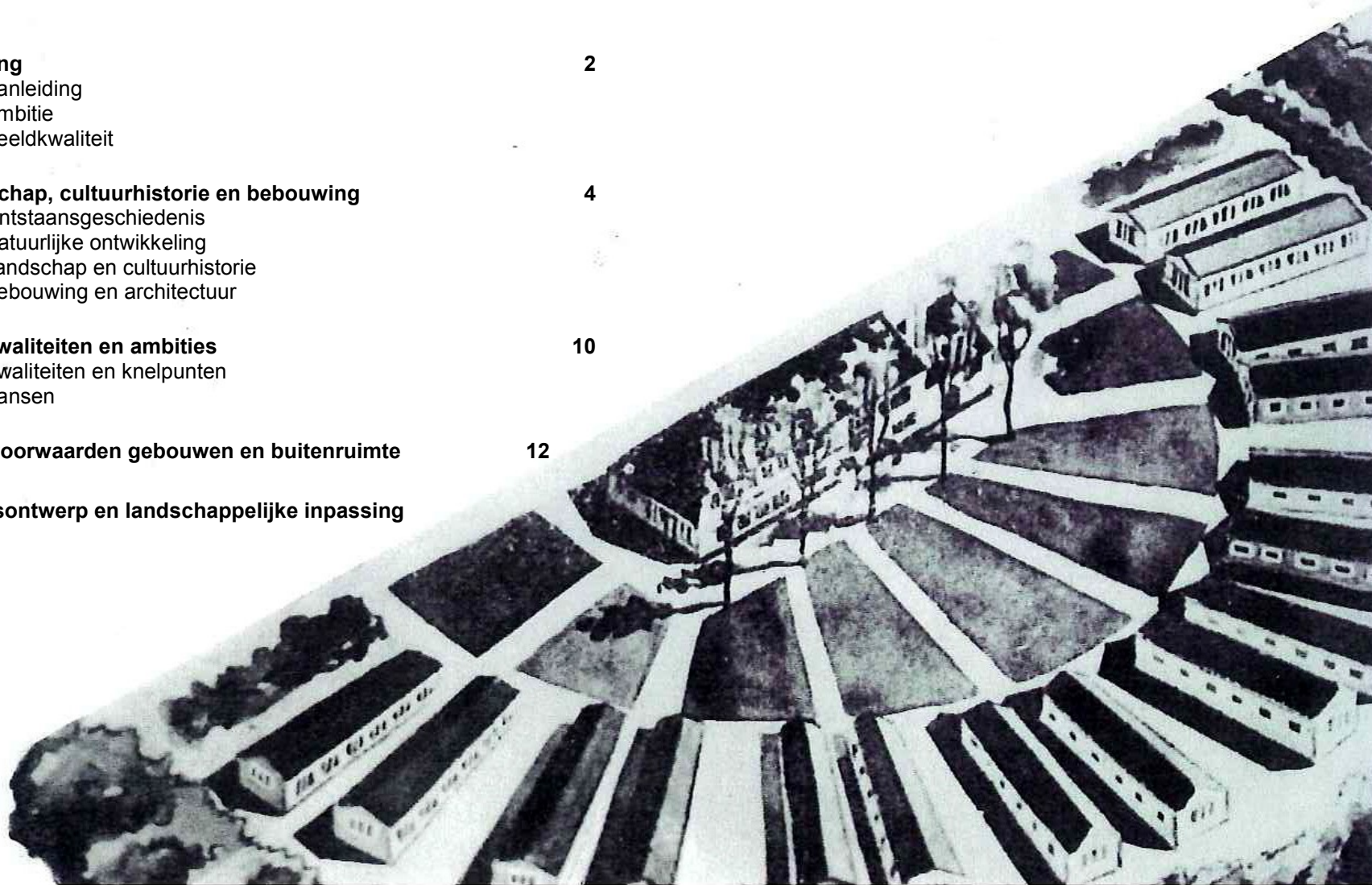

HzA stedenbouw & landschap

Achterstraat 26A
1621 GH Hoorn
T: +31 (0)229216757
M: Info@hzabv.nl
W: www.hzabv.nl

INHOUD

1	Inleiding	2
	1.1 Aanleiding	
	1.2 Ambitie	
	1.3 Beeldkwaliteit	
2	Landschap, cultuurhistorie en bebouwing	4
	2.1 Ontstaansgeschiedenis	
	2.2 Natuurlijke ontwikkeling	
	2.3 Landschap en cultuurhistorie	
	2.4 Bebouwing en architectuur	
3	Kernkwaliteiten en ambities	10
	3.1 Kwaliteiten en knelpunten	
	3.2 Kansen	
4	Randvoorwaarden gebouwen en buitenruimte	12
5	Schetsontwerp en landschappelijke inpassing	

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Tussen 1934 en 1941 was op de locatie Nieuwesluiserweg 42 te Slootdorp een Joods werkdorp gesitueerd. Op het terrein lag een halve cirkel van barakken met een centraal gelegen gemeenschapsgebouw die was opgetrokken in een landelijke bouwstijl. De architectuur van dit gebouw is verwant aan de architectuur van de lokale boerderijen in de Wieringermeer. Later deed dit gebouw dienst als proefboerderij.

Ondertussen zijn de barakken op het terrein verdwenen. Zowel het hoofdgebouw als de met groen omzoomde gebogen buitenruimte waarbinnen de woonunits waren gesitueerd, zijn bewaard gebleven en genieten bescherming als Rijksmonument.

Aanleiding voor de studie is de wens het gemeenschapshuis en de achterliggende tuin te ontwikkelen voor de huisvesting van seizoenarbeiders.

1.2 AMBITIE

Met ontwikkeling van de locatie de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de locatie te behouden en versterken. Vertellen van 'het verhaal van de locatie'.

1.3 BEELDKWALITEIT

De provincie Noord-Holland heeft in de provinciale Structuurvisie Noord-Holland 2040 bepaald dat het landschap zoveel mogelijk open moet blijven en zo min mogelijk moet verstedelijken.

De locatie ligt buiten bestaand stedelijk gebied (BSG). Ruimtelijke ontwikkelingen zijn onder voorwaarden mogelijk, ruimtelijke kwaliteitsverbetering vormt hierbij het uitgangspunt.

Een beeldkwaliteitsplan op structuurniveau is hier vereist.

In het beeldkwaliteitsplan dient aandacht te worden gegeven aan de volgende vijf elementen: ontwikkelingsgeschiedenis, ordeningsprincipes van het landschap, bebouwingskarakteristieken, inpassing in de ruimere omgeving, aandacht voor de bestaande kwaliteiten van het gebied en voor maatregelen om negatieve effecten op deze kwaliteiten op te heffen.

Het beeldkwaliteitsplan schept vervolgens kaders en ambities voor ruimtelijke ontwikkelingen passend binnen de identiteit van de locatie, en kan daarmee de ontwikkeling van de locatie verantwoorden.

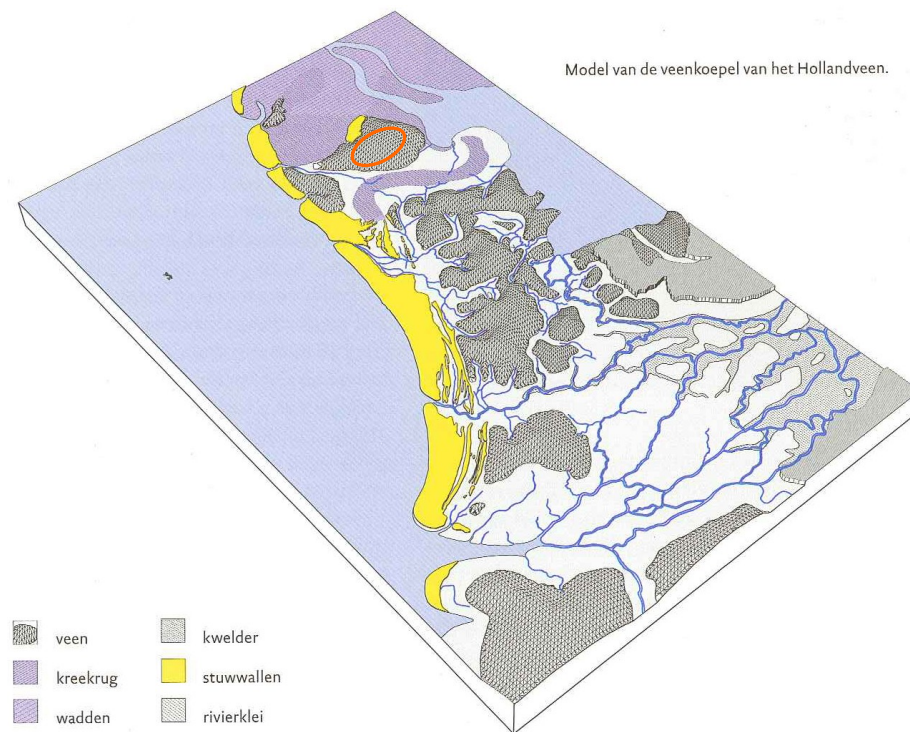
Dit beeldkwaliteitsplan geeft inzicht in de specifieke kwaliteiten van de locatie gezien vanuit de grotere landschappelijke structuren. Bovendien is het een verkenning naar mogelijke invullingen van de locatie.

2 HISTORISCHE EN LANDSCHAPPELIJKE CONTEXT

2.1 NATUURLIJKE ONTWIKKELING

Tot de 12de eeuw was de Wieringermeer een veenkussen. Dit veen werd weggeslagen door een aantal grote stormen waardoor het land zee werd. Het gebied werd doorsneden door een tweetal zeearmen die met de afsluiting van het Amsteldiep in 1925 door de Amsteldiepdijk werden afgesneden. De bodem van de Wieringermeer is heterogeen van samenstelling.

(Bron: Structuurplan Wieringermeer, 2006)

2.2 ONTSTAANGESCHIEDENIS POLDER

De Amsteldiepdijk was samen met de afsluitdijk en de inpoldering van het Wieringermeer, Noordoostpolder en de Flevopolders onderdeel van het Zuiderzeeproject. In 1930 werd de oostelijke Wieringermeerdijk aangelegd waarna de Wieringermeer drooggelegd kon worden.

Aanvankelijk waren de plannen voor de inrichting van de polder vooral gebaseerd op een zo egaal mogelijke opbouw, gericht op productie. Na veel kritiek werd hier van afgestapt en werd een plan gemaakt voor een meer gedifferentieerd verkavelingspatroon.

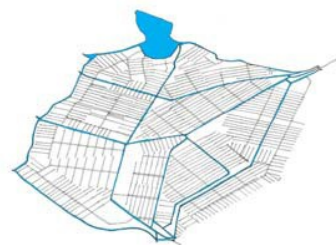
De locatie is tegen de westelijke Wieringermeerdijk aangelegen. Belangrijk voor de beeldkwaliteit is de herkenbaarheid van de dijk. De dijk is een visuele barrière. De dijkovergang in de vorm van de brug is belangrijk. Er is een duidelijk karaktersverschil tussen binnendijs- en buitendijs.

Weg over de westelijke Wieringermeerdijk (Waardweg)

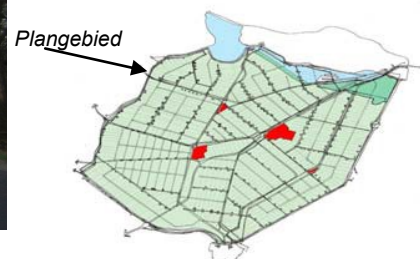
Opbouw Wieringermeer:
Dijk

Verkaveling en waterstructuur

Wegenpatroon en dorpen

Het totaal plaatje

(Bron: Structuurplan Wieringermeer, 2006)

2.3 LANDSCHAP EN CULTUURHISTORIE

Wieringermeer

Het inrichtingsplan voor de Wieringermeer is gebaseerd op de ondergrond. Het afwateringssysteem werd verder gedifferentieerd en vertakt op basis van de morfologie van de zeebodem. Een gebroken kavelschema was hierdoor onontkoombaar, waarbij de verschillende afdelingen van de polder elk een eigen verkavelingsrichting kregen. Het verkavelingsplan is vanuit de randen ontworpen, waardoor in het middendeel de verschillende richtingen in de polder elkaar ontmoeten. Dit gebied vormt de ruggengraat van de polder. Het beeld van de Wieringermeer sluit goed aan bij de rest van de Kop van Noord-Holland, groot en open. Bij de verkaveling werd rekening gehouden met een schaalvergroting in de bedrijfsvoering.

De hoofdstructuur van de polder komt terug in het waterwegen- en wegenpatroon. Er is een sterk contrast tussen de beslotenheid van de dorpen en de weidsheid van de polder. Deze weidsheid heeft een menselijke maat gekregen door langs wegen en vaarten beplanting aan te brengen. Ook de dorpen en erven werden met beplanting aangezet.

Ten westen en noorden van de polder werden kanalen gegraven tussen het 'oude' en het 'nieuwe' land, het Waard- en Groetkanaal. Het Waardkanaal loopt langs het plangebied, tussen het 'oude' en het nieuwe land.

Wieringerwaard

Ten oosten van de Wieringermeer ligt de Wieringerwaard. De Wieringerwaard is ontstaan uit de bedijking van een aanwas. De Westfriese Omringdijk aan de zuidzijde en de Zijpedijk aan de westzijde vormden de ontginningsbasis. De Wieringerwaard (1611) heeft daarom een veel kleinschaliger ontginningspatroon als de Wieringermeer. Deze polder is veel eerder ingepolderd wat goed te zien is aan de oude bebouwing. Vanuit het plangebied is deze nog net zichtbaar. Nieuwesluis ligt direct naast het dorp Wieringerwaard. Het heeft een eigen haven, deze begon toen de polders van Anna

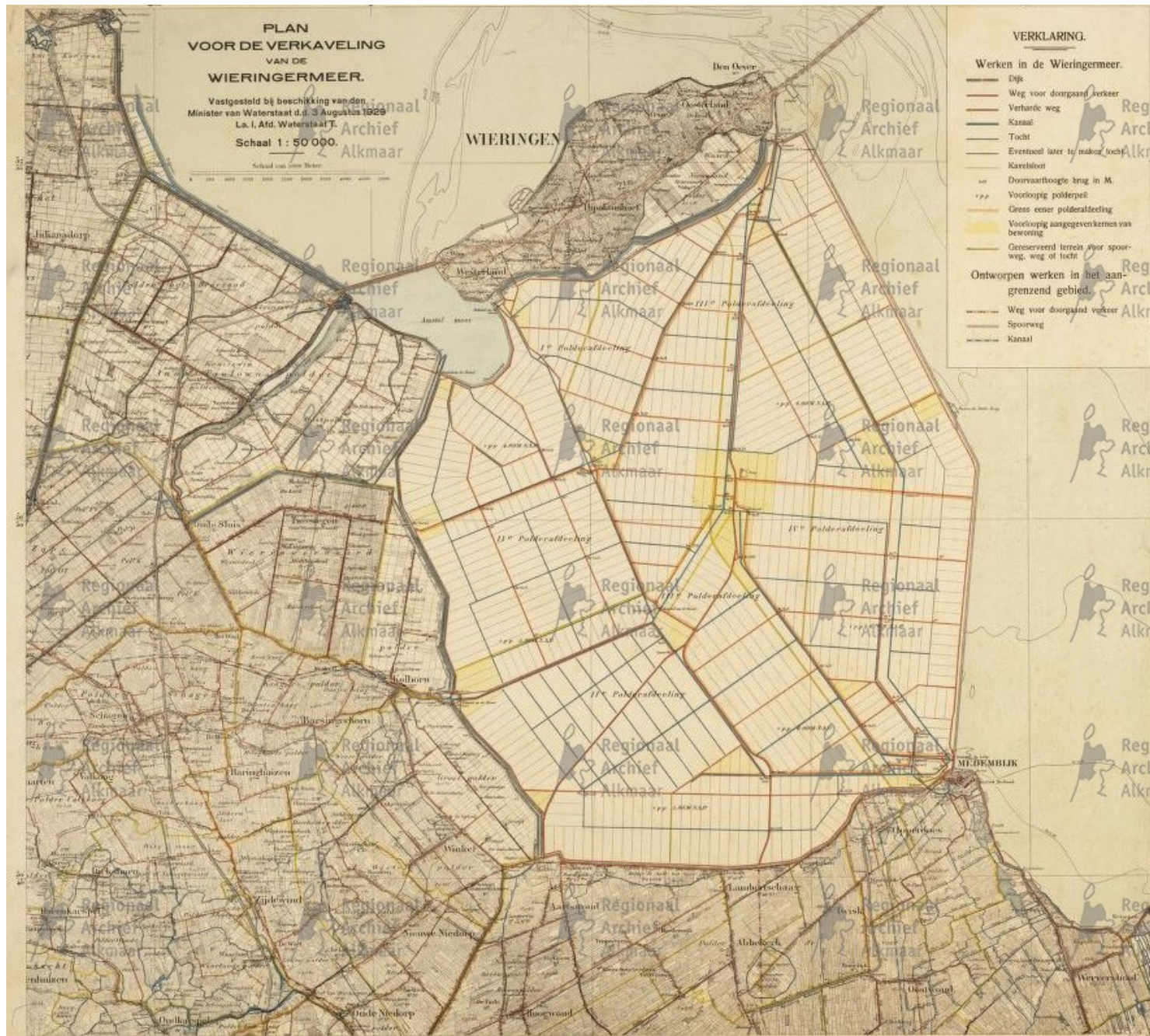
Paulowna en Wieringermeer nog niet bestonden. Nu ligt het aan het Waardkanaal. De poldergeometrie van de Wieringerwaard werd vermoedelijk afgeleid van de Zijpe: kenmerkend zijn de lange zichtlijnen, de transparante beplanting en een sobere inrichting.

Lange zichtlijnen in de Wieringerwaard

Zicht op bebouwing Nieuwesluis vanuit plangebied

2.4 BEBOUWING EN ARCHITECTUUR

Er is in de Wieringermeer één centraal hoofddorp, Wieringerwerf, en 3 kleinere dorpen hieromheen: Middenmeer, Slootdorp en Kreileroord. Langs de beplante wegen staan op een regelmatige afstand van elkaar de boerderijen.

In de polder waren dertien kernen gepland, waarvan er daadwerkelijk 4 zijn gebouwd. De niet-gebouwde kernen bevinden zich op de overgang van 'oud' naar 'nieuw' land.

De locatie Nieuwe Sluis is de locatie van een gepland maar niet gebouwd dorp. De voormalige boerderij ligt ingebed in het groen, als eiland in de zee van ruimte. Evenals bij de meeste boerderijen in de polder steekt de grote schuur met rood pannendak boven de erfbeplanting uit. Boerderijen en erfbeplanting zorgen voor een ritme in de polder.

Het complex Nieuwesluis bestaat uit een voormalig gemeenschapshuis met bijbehorend terrein van het voormalige "Joodse werkdorp Nieuwesluis". Het werkdorp ligt aan de westelijke rand van de Wieringermeerpolder op enige kilometers ten oosten van de kern Wieringerwaard. Tussen 1934 en 1941 werden Joodse vluchtelingen uit Nazi-Duitsland hier opgevangen met het oog op omscholing tot agrariër, bouwvakker of ambachtsman om elders een nieuw bestaan te kunnen opbouwen. In 1941 werd het dorp ontruimd. Het op particulier initiatief en met behulp van de Nederlandse regering opgezette werkdorp beschikte over bijna 70 ha landbouwgrond, die door de regering in bruikleen was gegeven.

Het gemeenschapsgebouw werd mogelijk naar ontwerp van architect Klein van de Directie Wieringermeer in samenwerking met architect Paul Bromberg gebouwd door de bewoners van het werkdorp. In de architectuur is aansluiting gezocht bij de landelijke bouwkunst en de gestandaardiseerde boerderijbouw in de Wieringermeer: getypeerd door een grote schuur in het landschap, met een lage goot en een groot dakvlak. Het voormalige werkdorp bestaat uit een gemeenschapshuis met daarachter een terrein met een

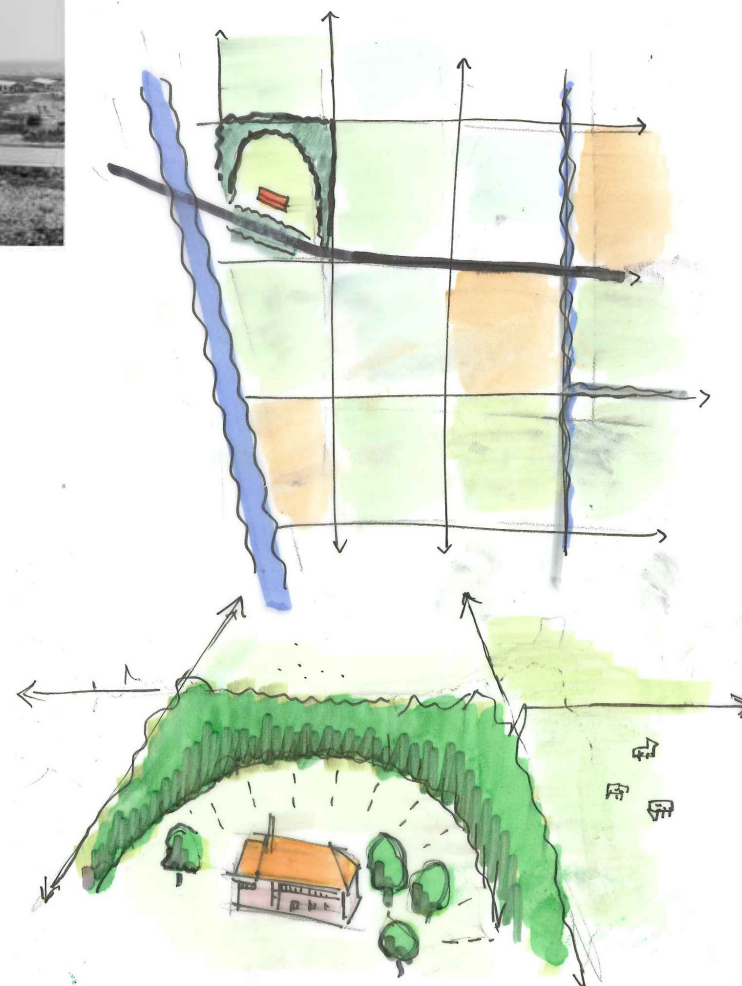
goed herkenbaar gebleven halfronde hoofdropzet, waaraan oorspronkelijk zestien straalsgewijs geplaatste barakken waren gesitueerd. Het gemeenschapsgebouw is uitgevoerd in een strakke baksteen architectuur met topgevelbeschot en bestaat uit een hoog bedrijfsgedeelte met oorspronkelijk een doorlopende dars, en een uitgebouwd (woon)volume aan de voorzijde. Het gebouw staat terugliggend aan de noordzijde van de Nieuwe Sluizerweg met lange zijde en noklijn evenwijdig aan de weg.

Het gemeenschapsgebouw vormt het hoofdgebouw op de locatie, de 'boerderij'. De straalsgewijs hierop georiënteerde barakken waren hieraan ondergeschikt. Tussen de bebouwing door was uitzicht op het weidse landschap mogelijk. Dit uitzicht (tussen de bomen door) en de halfronde opzet van de locatie zijn behouden gebleven. Het huidige hoofdgebouw heeft nog steeds een duidelijke voorkant met formele tuin en toegangspad, en een achterkant met randbeplanting en halfroond gazon.

CIRKEL VORMIGE BINNEN LEERELD
BINNEN ORTHOGONAAL GRID

Groen eiland in zee van ruimte: rand van de polder is duidelijk zichtbaar.

3 KERNKWALITEITEN EN AMBITIES

3.1 Kwaliteiten en knelpunten

Dit bijzondere terrein is een gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een gebouw, gebouwd door en bedoeld voor omscholing van uit Nazi-Duitsland afkomstige joodse vluchtelingen. Het complex van gemeenschapsgebouw met bijbehorend terrein is dan ook van algemeen belang wegens cultuur- en architectuurhistorische waarde. Het hoofdgebouw sluit aan bij de gestandaardiseerde boerderijbouw in de Wieringermeer. De ensemble waarde van het gebied komt voort uit de historische-ruimtelijke samenhang van hoofdgebouw en achterliggend terrein, waarvan de halfronde structuur goed herkenbaar is gebleven.

Het complex heeft situationele waarde vanwege de prominente ligging aan de westelijke invalsweg vanuit Wieringerwaard.

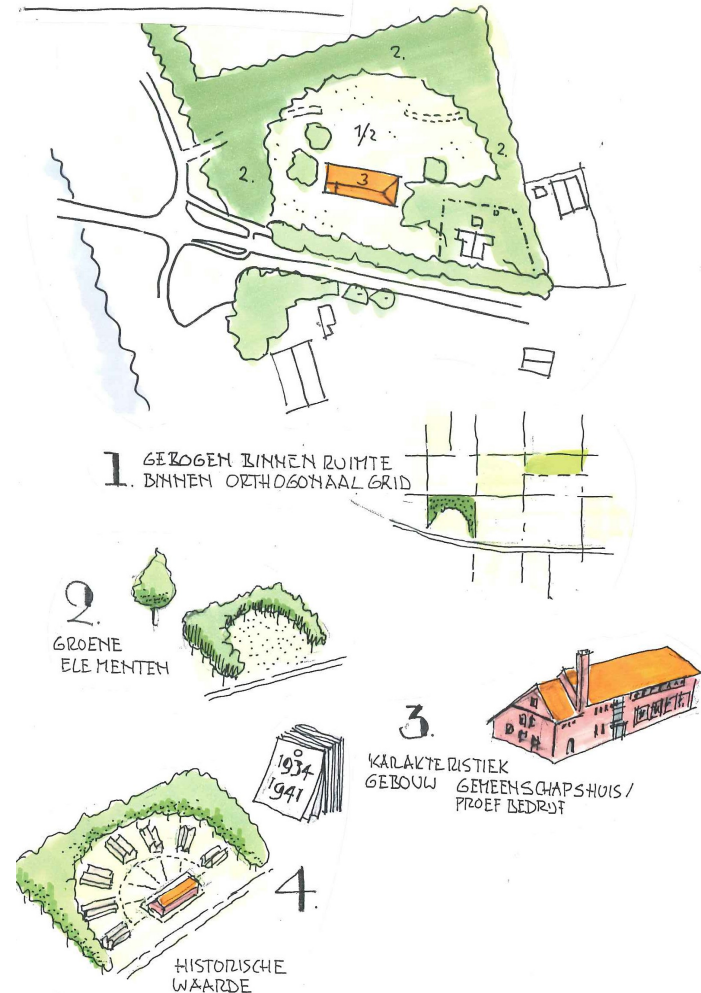
Kwaliteiten

- Groen eiland in de open polder. Locatie voegt zich in het nieuw gemaakte land uit de jaren '30, de structuur van de Wieringermeer
- Typische boerderijbouw Wieringermeer, omsloten door waardevolle erfbeplanting.
- Samenhang tussen markant hoofdgebouw en terreininrichting.
- Bijzondere plek: het geplande dorp (Sluis I) ter plaatse, de entree vanuit het oude land naar de polder.

Knelpunten

- Ensemblewaarde van het terrein dreigt verloren te gaan omdat oorspronkelijke structuur vervallen is.

ELEMENTEN BEELDQUALITEIT /
CULTUURHISTORISCHE WAARDE

3.2 Kansen

Handhaven en versterken groene eiland in de polder

- Contrast grote openheid van de polder en dichte randbeplanting rond het erf.

Nieuw leven inbrengen in historische entourage

- Terugbrengen bebouwing achter het hoofdgebouw ('barakken' straalsgewijs gesitueerd) naar het idee van het oorspronkelijke werkdorp.
- Samenhang met handhaven rijksmonument.

Versterken occupatieplek door nieuw 'dorp'

- Versterken van de bebouwing op de plek van de overgang tussen het oude en het nieuwe land, de oorspronkelijke plek van een dorp (Sluis I).

Versterken beslotenheid plek

Uitwerken historische entourage

Nieuw dorp

4 RANDVOORWAARDEN BEBOUWING EN OPENBARE RUIMTE

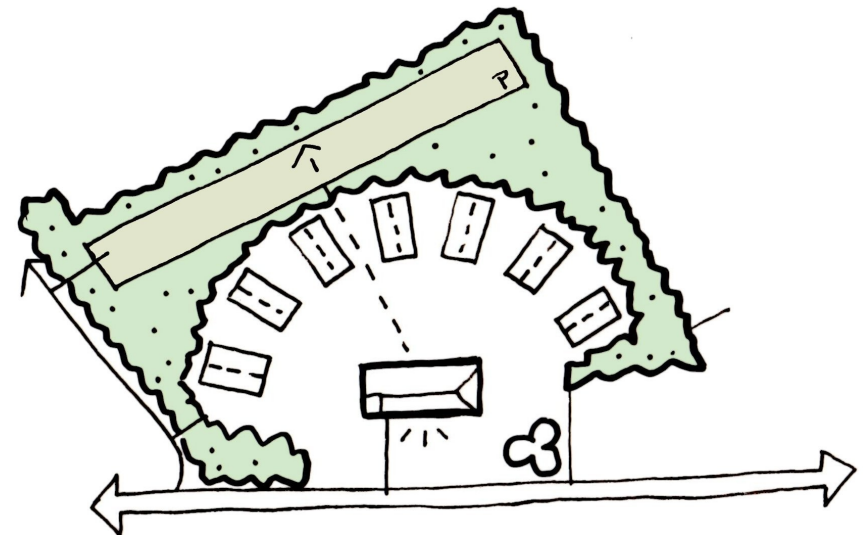
Het gebied kan zich ontwikkelen tot nieuw 'werkdorp' met behoud en versterking van de cultuurhistorische waarden. Hiervoor gelden de volgende randvoorwaarden:

Buitenruimte:

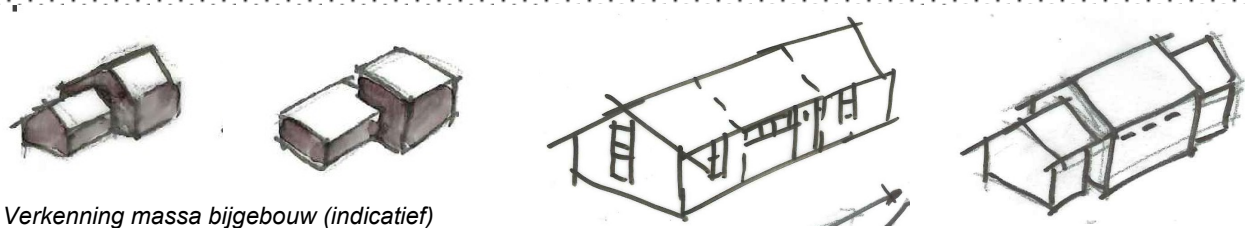
- Samenhang in ontwerp van het terrein, waarin de relatie wordt gelegd tussen het verleden en het nieuwe gebruik.
- Ruime voortuin met recht pad vanaf de openbare weg naar de hoofdingang. Formele inrichting van de voorruimte bij het monumentale hoofdgebouw, begrensd door de kastanjelaan langs de Nieuwesluiserweg.
- Handhaven het door dicht loofhout gevormde halfronde terrein waarop de barakken stonden aan de binnenzijde.
- Open en groene uitstraling van het binnenterrein, 'leeg'. Gras met enkele solitaire bomen.
- Handhaven en mogelijk versterken randbeplanting van struweel en bomen aan de noordzijde.
- Tussen de bebouwing door voldoende ruimte voor zichtlijnen, relatie met het achterliggende agrarische landschap.
- Parkeren zoveel mogelijk buiten het gebied houden, waardoor de cultuurhistorische waarde van het complex intact blijft.

Gebouwen:

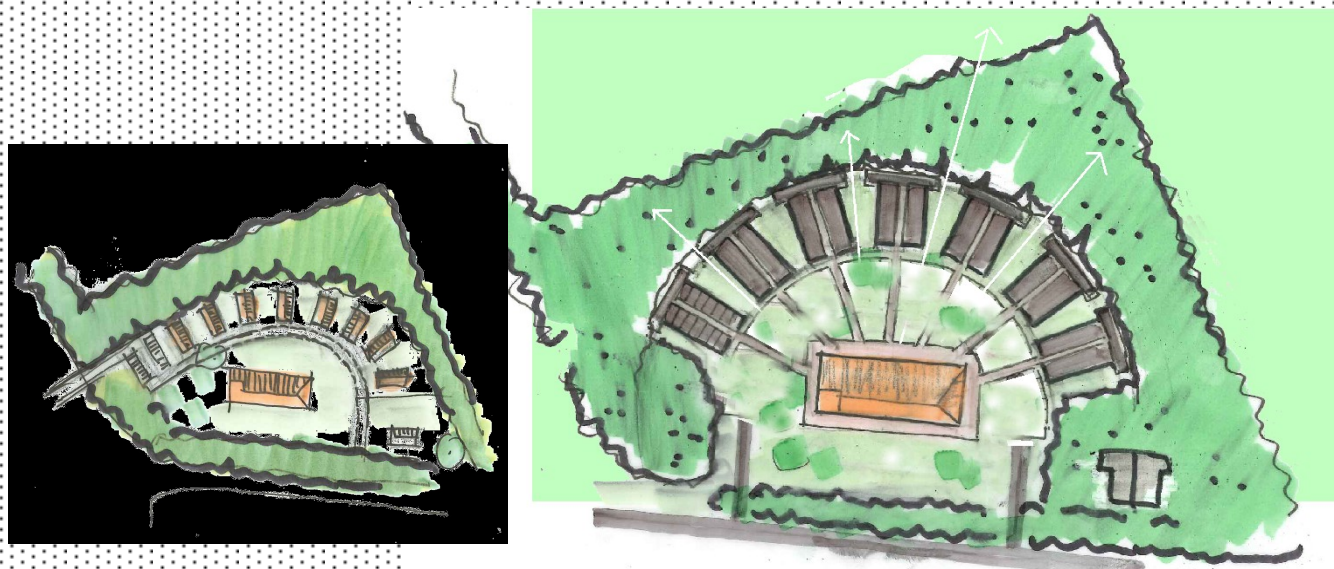
- Het monumentale hoofdgebouw (Rijksmonument) is het belangrijkste gebouw op locatie, oorspronkelijke karakter handhaven.
- Het gebouw heeft een herkenbare ingang aan de zijde van de Nieuwesluiserweg.
- Logiesgebouwen zijn straalsgewijs achter het hoofdgebouw gesitueerd.
- Logiesgebouwen dienen een goede entree te hebben in relatie tot de groene ruimte aan de binnenzijde en naar het parkeren toe.
- Logiesgebouwen zijn architectonische eigentijds, eenvoudig en helder vormgegeven, in een duidelijk contrast met het hoofdgebouw. Optisch zo laag mogelijk, niet historiserend.
- Architectonische uitwerking van de logiesgebouwen: kleur- en materiaalgebruik modern en sober, afwijkend van hoofdgebouw.

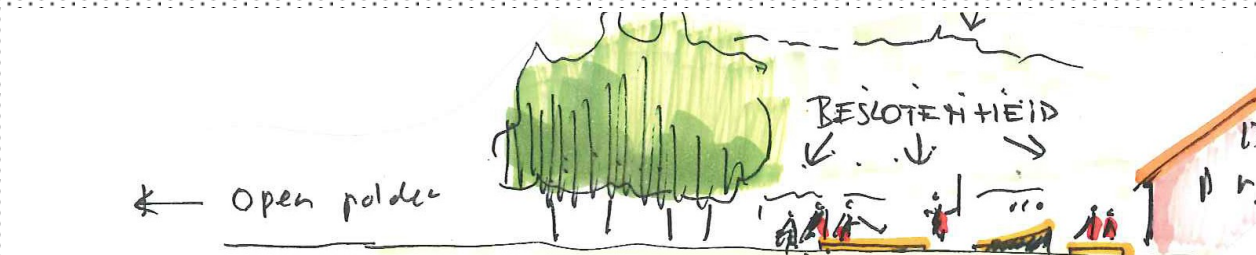
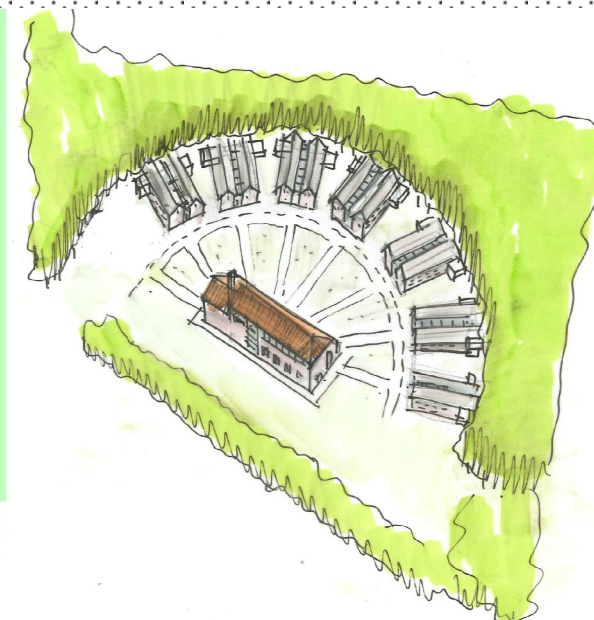
Zorgvuldige inpassing bebouwing op erf

Verkenning massa bijgebouw (indicatief)

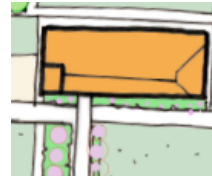
Verkenning straalsgewijze opzet achterterrein

Betekenisvolle binnenruimte

VOORBEELDUITWERKING

5 SCHETSONTWERP EN LANDSCHAPPELIJKE INPASSING

Bestaand monumentaal gemeenschapsgebouw,
museum en beheer

Nieuw logiesgebouw

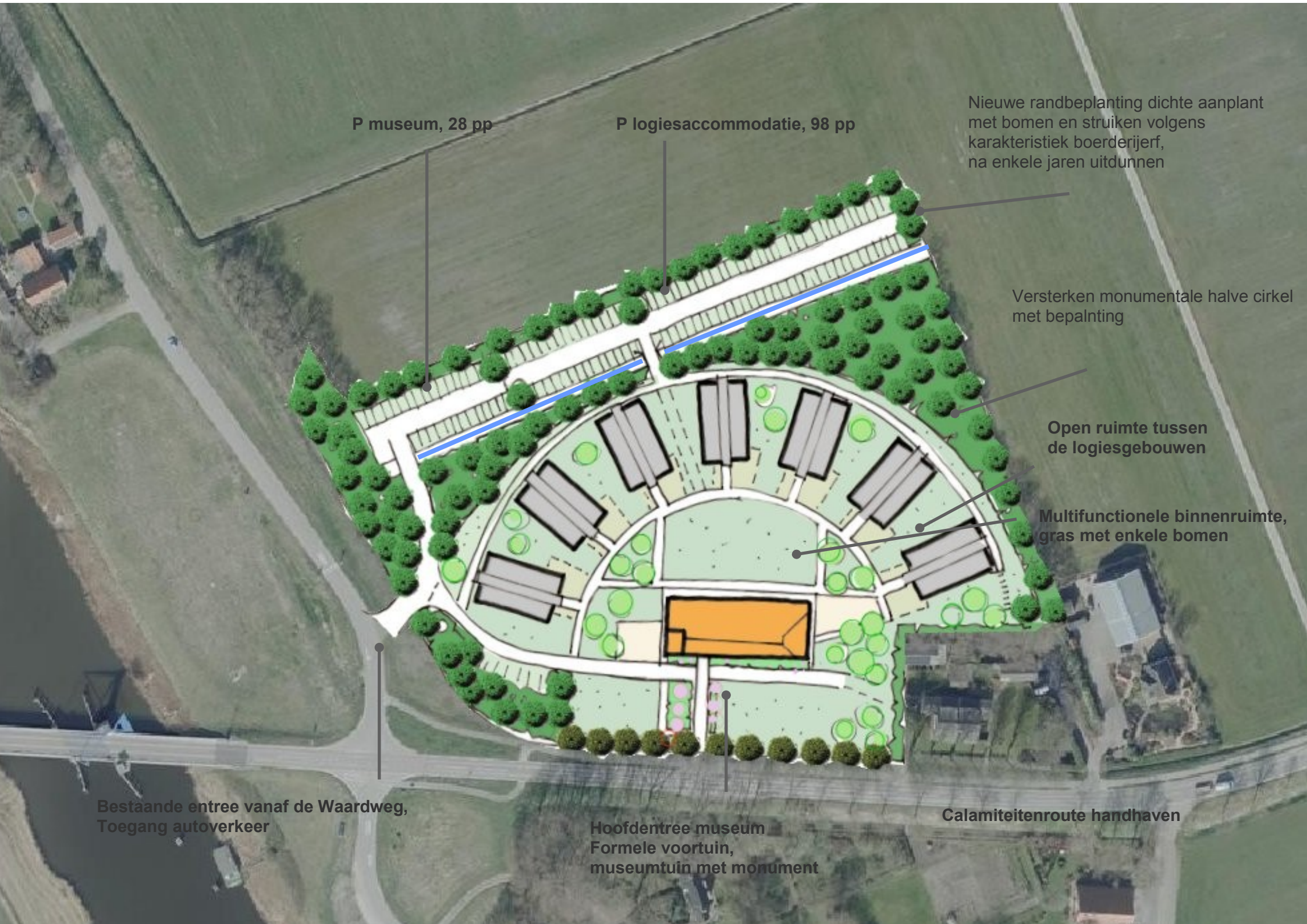
Terras bij hoofdgebouw (museum)

Terras bij logiesgebouw

Bestaand herdenkingsmonument,
herinneringsplek

P museum, 28 pp

P logiesaccommodatie, 98 pp

Nieuwe randbeplanting dichte aanplant met bomen en struiken volgens karakteristiek boerderijerf, na enkele jaren uitdunnen

Versterken monumentale halve cirkel met beplanting

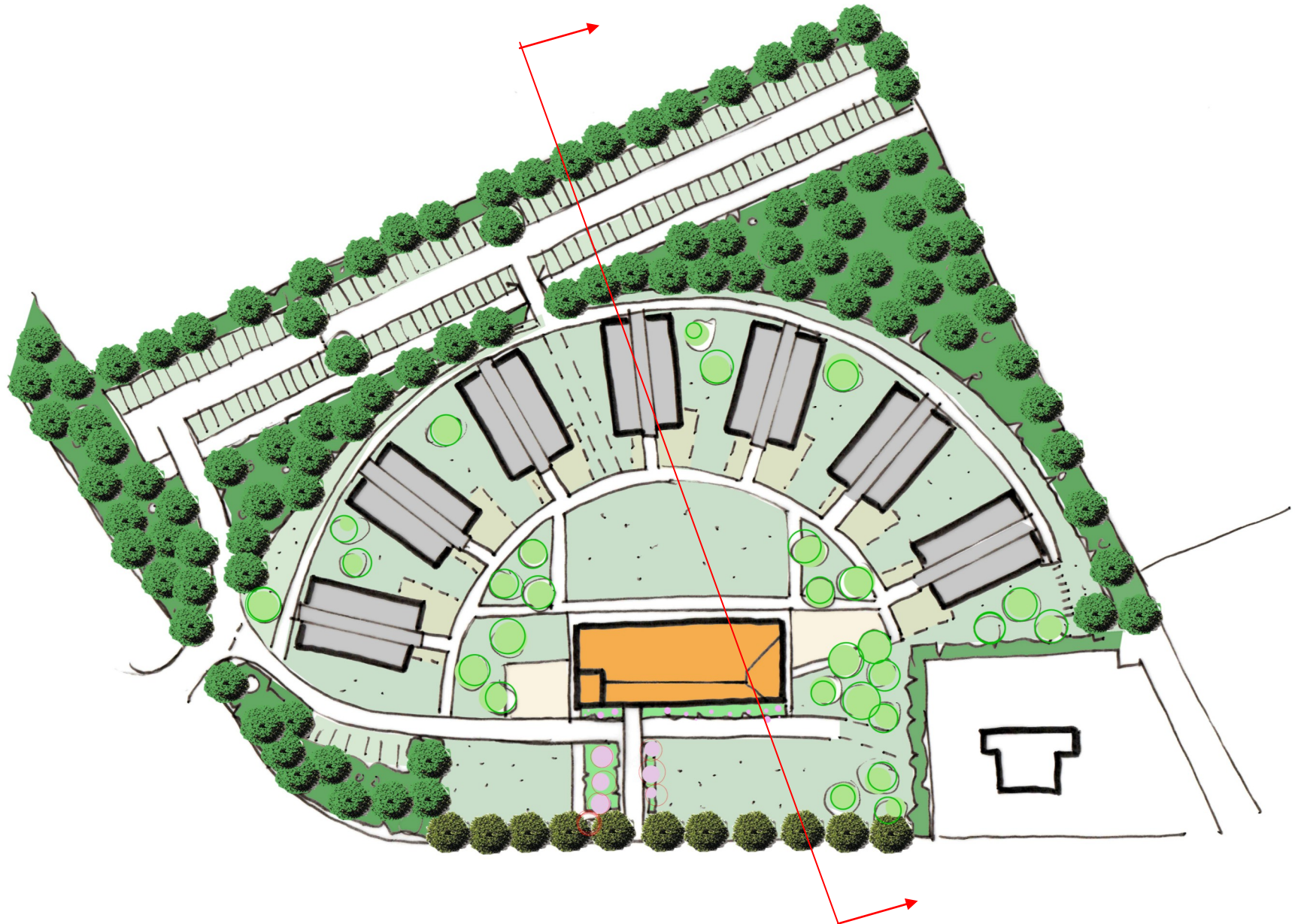
Open ruimte tussen de logiesgebouwen

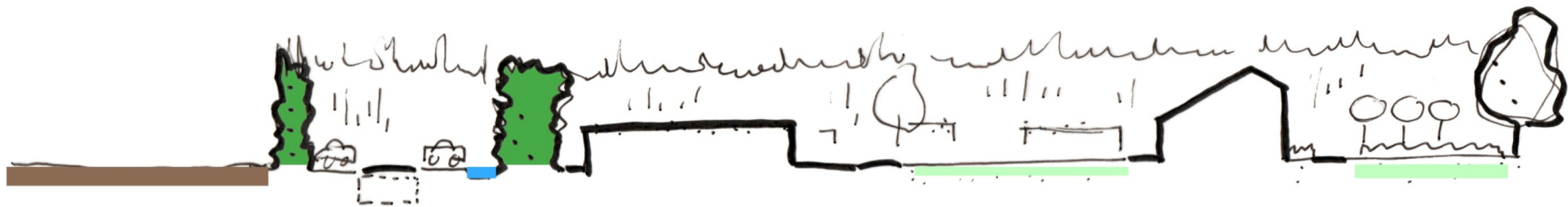
Multifunctionele binnenruimte, gras met enkele bomen

Bestaande entree vanaf de Waardweg, Toegang autoverkeer

Hoofdentree museum
Formele voortuin,
museumtuin met monument

Calamiteitenroute handhaven

Doorsnede over het terrein, inpassing parkeerplaats met nieuwe randbeplanting, handhaven bestaande randsloot

Alternatief: beplanting IBA op locatie huidige randsloot, nieuwe randsloot rond hele terrein